

ویژگی‌های شهر از منظر نهج البلاغه

تهیه کننده: علیرضا قبادی

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

سرشناسه	قبادی، علیرضا، ۱۳۴۸ -
عنوان قرارداد	نهج البلاغه، فارسی، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآورنده	ویژگی‌های شهر از منظر نهج البلاغه / تهیه‌کننده علیرضا قبادی.
مشخصات نشر	تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	۱۱۴ص: جدول، نمودار .
شابک	978-600-6080-34-5
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	کتابنامه
موضوع	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه -- نقد و تفسیر
موضوع	شهرها و شهرستان‌های اسلامی
شناسه افزوده	شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران
شناسه افزوده	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه، شرح
رده بندی کنگره	۱۳۹۳ و ۹۰۸/۸۲۳۸ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷/۹۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۶۴۲۸۴۳

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

دبیرخانه‌ی شهر اسلامی - ایرانی

تهیه‌کننده: علیرضا قبادی

رئیس دبیرخانه: دکتر روح‌الله عالمی

ناظر علمی و دبیر دبیرخانه: دکتر عبدالحسین کلانتری (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

اعضای علمی دبیرخانه: دکتر علی انتظاری، دکتر سید محمود نجاتی حسینی

ویرایش و صفحه آرایی: نگارستان حامد

چاپ: مرکز چاپ نشر شهر

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۴۵۰۰۰ ریال

ناشر: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: خیابان شریعتی، خیابان پل رومی، خیابان شهید اکبری، نش خیابان آقابزرگی، شماره ۳۲

تلفن: ۲۲۳۹۲۰۸۰-۸۳

کدپستی: ۱۹۶۴۳۵۶۱۱

http://rpc.tehran.ir

info@rpc.tehran.ir

سخن نخست

شهرها مانند تمامی واقعیات اجتماعی دیگر، نه موجودیت‌هایی فراتاریخی و فرهنگی، که ریشه در تاریخ و فرهنگ و جامعه دارند. بدین‌جهت، شهرهای مناطق مختلف جهان، علی‌رغم شباهت‌هایی که در برخی ارکان و ویژگی‌ها با یکدیگر دارند، به جهت همین ابتدا بر تاریخ و فرهنگ متفاوت تفاوت‌های چشمگیری نیز با یکدیگر دارند. تفاوت‌هایی که فراتر از نوعیت، به فردیت آن‌ها اشاره دارد. البته چنین تفاوت‌ها و فردیت، در آغاز شکل‌گیری شهرهای صنعتی و تکوین علوم انسانی و اجتماعی جدید نادیده انگاشته می‌شد و سعی بر آن بود تا مبنای مدلی تک‌خطی که برآمده از تجربه تاریخی غرب جدید بود، گذشته و آینده‌ی سایر جوامع فراهم شود. البته فارغ از این فشار معرفتی، فشارهای وضعیتی و عینی ناشی از گسترش نظام سرمایه‌داری غربی و دست‌اندازی بر منابع سایر کشورهای غیرغربی (کشورهای جنوب/ توسعه‌نیافته شرقی/ خاورمیانه) نیز موجب گردید علی‌رغم توسعه نامتوازن شهرهای غیرغربی و تفاوت آن‌ها با شهرهای غربی، اما در مجموع ادراک یگانه‌ای از آن‌ها سط و گسترش یابد.

با این حال، به موازات به چالش کشیده شدن مرمونی توسعه یگانه و تک‌خطی غربی و تأکید و توجه به بنیادهای تاریخی و فرهنگی شکل‌گیری واقعیات و معارف اجتماعی، تحولی عظیم در مطالعات شهری صورت گرفت که به موجب آن «شهرها»، جای‌رین «شهر» شدند. در نتیجه این تحول شهرهای نقاط مختلف جهان، به تناسب بنیان‌های تاریخی و فرهنگی خود، همگی مستقل یافتند. در این مسیر بود که استعمال ترکیباتی نظیر «شهر غربی»، «شهر شرقی»، «شهر مسیحی»، «شهر اسلامی»، «شهر ایرانی» و ... بیشتر شد. چنین ترکیباتی به این مهم ارجاع داشتند که شهرهای نقاط مختلف جهان، اگرچه شباهت‌هایی نیز با یکدیگر دارند، اما تفاوت‌های مهمی نیز با یکدیگر، بالأخص با شهرهای غربی دارند که فردیت و هویت آن‌ها را شکل می‌دهد. در این میان، با توجه به گستره‌ی جهان اسلام و نیز تأثیر مدن‌سازانه این دین مبین، مطالعات وسیعی در خصوص شهرهای اسلامی در کشورهای مختلف صورت گرفت و با کمال تأسف باید اذعان نمود که کمترین رونق را در ادبیات مطالعات شهری در ایران داشته است.

این واقعیت تلخ، آنگاه که با نابسندگی و نقصان تحلیل‌های متکی بر ادبیات غربی درخصوص شهر تهران و نیز فقر شدید تحلیل‌های بومی در آن خصوص همراه گشت، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران را بر آن داشت تا به‌صورت ویژه بر این موضوع متمرکز شوند. در این راستا، پیشنهاد تأسیس «دبیرخانه شهر ایرانی-اسلامی» مطرح شد و ضمن تنقیح و تصویب این پیشنهاد، دبیرخانه از پاییز ۱۳۹۱، با دعوت از اساتید صاحب‌نظر آغاز به کار کرد. این دبیرخانه ضمن برگزاری جلسات متعدد داخلی، با دانشوران متعددی نیز

مشورت نمود و بدین طریق اولویت‌های پژوهشی و حوزه‌های فعالیت خود را مشخص کرد. سپس به موازات پروژه‌های تعریف‌شده، برون‌سپاری و نظارت آن‌ها نیز توسط دبیرخانه صورت گرفت. آنچه پیش‌روست گزارش یکی از این پروژه‌هاست که اگرچه بری از خطا و نقصان نیست، اما از این جهت که جزء اولین گام‌ها در این حوزه است، قابل تأمل است.

امید است این اثر که با سعی وافر محقق و هدایت و نظارت اعضای محترم دبیرخانه شهر ایرانی - اسلامی صورت گرفته است، مطبوع افتاده و با عطف توجه و نقد اصحاب خرد گامی در مسیر بسط و توسعه مطالعات شهر ایرانی اسلامی باشد.

دکتر بابک نگاهداری

رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

فهرست مطالب

۱۱	کلیات
۱۲	پیشگفتار
۱۳	بیان مسئله
۱۳	اهداف پژوهش
۱۳	ضرورت و اهمیت پژوهش
۱۴	روش پژوهش
۱۵	ساختار پژوهش
۱۵	پیشینه پژوهش
۱۷	داده‌ها و یافته‌ها
۱۸	پیشگفتار
۱۹	بخش اول: خطبه
۱۹	۱- خطبه‌ی سیزدهم
۲۱	۲- خطبه‌ی چهاردهم
۲۲	۳- خطبه‌ی بیست و سوم
۲۴	۴- خطبه‌ی بیست و پنجم
۲۵	۵- خطبه‌ی سی و چهارم
۲۷	۶- خطبه‌ی چهارم
۲۸	۷- خطبه‌ی چهل و هفتم
۲۹	۸- خطبه‌ی یکصد و پنجم
۳۰	۹- خطبه‌ی یکصد و ششم
۳۱	۱۰- خطبه‌ی یکصد و هشتم
۳۲	۱۱- خطبه‌ی یکصد و نوزدهم
۳۳	۱۲- خطبه‌ی یکصد و بیست و هفتم
۳۴	۱۳- خطبه‌ی یکصد و بیست و هشتم
۳۵	۱۴- خطبه‌ی یکصد و سی و یکم
۳۷	۱۵- خطبه‌ی یکصد و شصت و هفتم
۳۸	۱۶- خطبه‌ی یکصد و نود و دوم
۴۰	۱۷- خطبه‌ی دویست و شانزدهم
۴۳	۱۸- خطبه‌ی دویست و بیست و هشتم

بخش دوم: نامه‌ها..... ۴۵

مقدمه..... ۴۵

۱- نامه‌ی هجدهم..... ۴۵

۲- نامه‌ی نوزدهم..... ۴۶

۳- نامه‌ی بیستم..... ۴۷

۴- نامه‌ی بیست و یکم..... ۴۸

۵- نامه‌ی بیست و پنجم..... ۴۸

۶- نامه‌ی بیست و ششم..... ۵۳

۷- نامه‌ی بیست و هفتم..... ۵۵

۸- نامه‌ی سی و یکم..... ۵۶

۹- نامه‌ی سی و سوم..... ۵۸

۱۰- نامه‌ی سی و هشتم..... ۵۸

۱۱- نامه‌ی چهلیم..... ۵۹

۱۲- نامه‌ی چهل و یکم..... ۵۹

۱۳- نامه‌ی چهل و سوم..... ۶۰

۱۴- نامه‌ی چهل و پنجم..... ۶۱

۱۵- نامه‌ی چهل و ششم..... ۶۳

۱۶- نامه‌ی پنجاهم..... ۶۴

۱۷- نامه‌ی پنجاه و یکم..... ۶۷

۱۸- نامه‌ی پنجاه و سوم..... ۷۰

۱۹- نامه‌ی پنجاه و نهم..... ۸۵

۲۰- نامه‌ی شصت و هفتم..... ۸۵

۲۱- نامه‌ی شصت و نهم..... ۸۶

۲۲- نامه‌ی هفتاد و یکم..... ۸۷

۲۳- نامه‌ی هفتاد و چهارم..... ۸۸

۲۴- نامه‌ی هفتاد و ششم..... ۸۹

۲۵- نامه‌ی هفتاد و نهم..... ۹۰

ج (بخش سوم: حکمت‌ها (کلمات قصار)..... ۹۱

۱- حکمت سوم..... ۹۱

۲- حکمت دهم..... ۹۱

۳- حکمت صد و هفتاد و سوم..... ۹۲

۴- حکمت صد و هفتاد و ششم..... ۹۲

- ۵- حکمت صد و هفتاد و نهم ۹۳
- ۶- حکمت دویست و چهل ۹۳
- ۷- حکمت سیصد و سی و ششم ۹۳
- ۸- حکمت چهارصد و سوم ۹۴
- ۹- حکمت چهارصد و چهل و دوم ۹۴
- ۱۰- حکمت چهارصد و هفتاد و ششم ۹۵

۹۷..... نتایج و پیشنهادها

- ۹۸..... نتیجه گیری
- ۹۸..... الف) ایجاد شهر
- ۱۰۸..... ب) آراک شهر
- ۱۰۸..... ج) اصول (صف) شهر
- ۱۰۹..... جمع بندی
- ۱۱۲..... پیشنهادها
- ۱۱۴..... منابع